

ПАРАДНИЙ ПОРТРЕТ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

У Національній доктрині розвитку освіти України в умовах модернізації національної системи вищої освіти зазначено про необхідність нового типу гуманістично-інноваційної освіти, що сприятиме істотному зростанню інтелектуального, духовно-морального потенціалу особистості та суспільства. Це вимагає від психолого-педагогічних наук пошуку нових шляхів якісного вдосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя.

Основою сучасного навчально-виховного процесу є Людина як найвища цінність, а тому він має бути спрямований на вільний саморозвиток особистості, збереження її індивідуальності, формування громадянина-патріота, який здатен забезпечити високий рівень розвитку держави, її престиж та гідне місце в цивілізованому світі [11].

Проблемі патріотичного виховання молоді присвячено наукові роботи О. Абрамчук, О. Вишневського, Т. Завгородньої, П. Ігнатенка, П. Колоненка, Н. Косаревої, В. Кузя, Ю. Руденка, М. Фіцули, П. Щербаня. Психологічні основи патріотичного виховання досліджували І. Бех, П. Вербицька, П. Ігнатенко, В. Поплужний, Ю. Руденко, К. Чорна, О. Шестопалюк та інші. Розглянуто та проаналізовано національно-патріотичне виховання з точки зору педагогічних наук в роботах Ю. Бондаренка, М. Боришевського, О. Вишневського, Р. Захарченко, В. Кузь, Б. Цимбалістого, О. Ярмоленка.

З-поміж інших ефективним засобом впливу на розвиток системи цінностей і якостей особистості є виклад в школі та ВНЗ мистецьких дисциплін, ознайомлення з творчістю митців світової слави, їх визначними творами.

Проблема професійної підготовки майбутніх викладачів мистецьких дисциплін не є новою, але достатньо складною та багатогранною.

Вивчення питання професійного становлення майбутнього вчителя мистецьких дисциплін, вдосконалення фахової підготовки досить широко висвітлено в дослідженнях науковців психолого-педагогічних дисциплін (Д. Авербах, І. Бех, І. Зязюн, В. Лозовецька, Н. Ничкало, В. Орлов, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Рудницька, О. Шевнюк, О. Щолокова та ін.). Визначені фундаментальні основи розвитку професійної освіти авторами концепції інноваційної освіти (В. Взятишев, Л. Романкова, Л. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ, В. ШУКШИНОВА, О. ЩЕРБАК). Дослідження щодо формування готовності майбутнього фахівця до практичної діяльності розглянуто в наукових роботах Г. Восяновича, В. Острейковського, А. Сисоєвої, С. Сисоєвої, Л. Сущенко. В дисертаційних дослідженнях С. Коновалець, І. Мужикової, О. Кайдановської розглядається професійна підготовка вчителів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва.

Проте ця тема є настільки багатоаспектною та недостатньо дослідженою. Це визначило мету нашої статті – розглянути парадний портрет як засіб національно-патріотичного виховання майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Патріотизм одне з найсильніших громадянських почуттів, змістом якого є любов до Батьківщини, свого народу, відповідальність за долю Вітчизни, готовність захищати її інтереси. Відмітимо, що патріотизм є явищем соціально-історичним, яке на різних етапах становлення української державності наповнюється різним змістом. На сьогоднішній день саме патріотизм формує фундамент для соціальної активності особистості.

Формування патріотичних почуттів визначає вироблення і зміцнення високого ідеалу служіння своєму народові, готовності до трудового та героїчного подвигу в ім'я процвітання своєї держави, прагнення бачити її незалежною.

Однак в умовах євроінтеграційних процесів, які відбуваються в Україні, постає потреба у формуванні нової генерації високоосвічених і професійно компетентних патріотів своєї Батьківщини, які здатні вивести Україну на нові соціально-економічний та культурно-освітні рівні. З цих позицій актуальною постає проблема гармонійного поєднання системи фахової підготовки і патріотичного виховання у ВНЗ I-II рівнів акредитації [7].

Виходячи із специфіки підготовки майбутніх фахівців різних напрямків, у кожному окремому вищому навчальному закладі конкретизується зміст та організація навчально-виховного процесу, що стає підґрунтям вибору засобів, методів та форм виховного впливу [12].

Переосмислення підходів до патріотичного виховання молоді та створення нової системи патріотичного виховання на основі традиційних духовно-моральних цінностей сьогодні – це одне з пріоритетних питань національної безпеки країни [9].

Оскільки саме вчителю мистецьких дисциплін належить виховувати нове покоління у відповідному дусі, тому необхідність професійного розвитку студентів – майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, їхньої педагогічно прогностичної спрямованості, компетентності, професійно значущих якостей є чи не найважливішою. Ми знаємо, що національно-патріотичне виховання формується на прикладах історії становлення української державності, українського козацтва, героїки визвольного руху, досягнень у галузі політики, освіти, науки, культури і спорту [12]. Проте проведені дослідження з виявлення ставлення до поняття «патріотизм», ступеня його сформованості і зрілості, розуміння його змісту, а також виявлення найвпливовіших факторів і засобів формування патріотичного почуття в молоді було виявлено, що одним із найвпливовіших таких факторів є такі види мистецтв як кінематограф, література і живопис [9]. З цього можна зробити висновок, що не тільки уроки історії, але і малювання має велике значення у вихованні школярів початкової школи і відповідно студентів ВНЗ мистецьких дисциплін, а особливо майбутніх вчителів образотворчого мистецтва.

Враховуючи це, необхідно переосмислити мету професійної підготовки вчителя. Л. Хомич вважає, що у такому разі важливо не тільки вдосконалювати сферу професійних знань, умінь і навичок, а й насамперед цілеспрямовано формувати усі аспекти становлення особистості педагога: його ціннісні естетичні орієнтації, спонукальну (мотиваційну сферу) і виконавську регуляцію (професійні знання, уміння і навички).

Тому в процесі формування професійної готовності майбутнього вчителя до реалізації вищезазначених завдань та необхідності патріотичного виховання вели-

кого значення матиме вивчення студентами педагогічних вузів напрямку образотворче мистецтво з поміж іншого методу вивчення парадного портрета.

Портрет – зображення конкретної людини або групи людей; жанр образотворчого та фотомистецтва, твір цього жанру. [5]. Парадний портрет або Репрезентативний портрет — різновид портрета, котрий створюють з представницькою метою. Мав на меті звеличення і уславлення зображеної особи (часто нещире), для цього широко використовуються різні атрибути: ордени, дорожочинності, велич пози і жестів, з підкресленням соціального стану, багатства і престижу. Характерний для пільгових станів та придворної, вищої церковної, дворянської та буржуазної культури [6, 8].

Парадний портрет як варіант придворного портрету з'явився в Європі у XVI ст. [10]. Два значущі центри репрезентативного портрету в Італії були Флоренція герцогів Тосканських та папський двір в Римі [6]. На Україні з XVI ст. відбувається зацікавленість особистою генеалогією, з'являються цілі фамільні портретні галереї. Це вплинуло на появу з кінця XVI –XVII ст. парадних портретів. Західна Україна славилася портретами королівських родин, парадні портрети Лівобережної та Центральної України представлені в донаторському, ктиторському портретах козацької старшини та духовенства, обов'язковим елементом цих портретів виступає герб [10]. Розвивається портретне малярство і в інших країнах, художники насамперед використовуючи техніку олійних фарб, але надзвичайно важливу роль відігравала гравюра. Відомий репрезентативний портрет Богдана Хмельницького у техніці гравюри художника В. Гондіуса. Популярна також техніка акварелі, визначним майстром якої став Т. Шевченко. Показовим є його графічний доробок у портретному жанрі [1, 3].

Якщо брати до уваги лише творчість українських митців, тоді для вивчення історії репрезентативного портрета в цілях наочності можна використовувати наступні твори: портрети короля Стефана Баторія, Костянтина Острозького, Яна Гербурга, Яна Замозького, Анни Гойської, Олександра Острозького, Криштофора Збарзького, Юрія Мнішека, Івана Мазепи, Дмитрія Ростовського, Петра Могили невідомих художників, оскільки характерним для того періоду було не ставити підписи на своїх роботах і сучасним дослідникам важко визначити багатьох авторів XVI –XVII ст. У XVIII –XIX ст. відомі портрети видатних майстрів живопису і гравюри Г. Левицького та О. Козачківського, Д. Левицького, В. Боровиковського, А. Лосенко. Їх твори є яскравим явищем в історії українського мистецтва. Основні художні техніки - це живопис олійними фарбами і портретна гравюра, вони займають провідне місце в образотворчому мистецтві у творчості художників-портретистів даного періоду.

Розширюючи та поглиблюючи вивчення парадного портрету при професійній підготовці майбутніх вчителів образотворчого мистецтва здійснюється з використанням як традиційних форм та методів навчання, так і інноваційних, щодо яких останнім часом посилюється все більша увага та до їх вивчення [2, 4]. Великого значення все так же мають такі методи, як робота з натури, малювання по пам'яті, за уявленням, бесіда з образотворчого мистецтва, екскурсії і т.п. [2, 4]. Виходячи з цього, принциповим у використанні будь-якого методу повинен бути системний підхід, який розвиває естетичну позицію особистості та її основну художньо-творчу силу.

Вищезазначене дає зрозуміти, що більш ширше і поглиблене вивчення парадного портрету в історії світового, українського мистецтва студентами педагогічних вузів дає можливість сформулювати наступні якості особи: знання героїчного минулого українського народу і його війництва; відчуття пошани до військово-бойових традицій армії і флоту; відчуття гордості і преклоніння перед героями-українцями; почуття громадянського і конституційного обов'язку по захисту Української держави, його територіальній цілісності від ворогів; установка на соціально-корисну діяльність для зміцнення держави; прагнення стати кваліфікованим захисником, своєї Вітчизни. Це відбувається за рахунок того, що завдання, які будуть виконувати студенти, пов'язані із поглибленим вивченням історії репрезентативного портрета, яке реалізується при вивченні образотворчого мистецтва за рахунок демонстрації ілюстрацій з картин, де зображені величні портрети українських діячів, гетьманів, кошових, полководців, літераторів та інших. Поміж виконання постановок, які є основними при вивченні портретів у ВНЗ, будуть включені завдання виконання саме парадних портретів, де в першу чергу підкреслюється велична поза зображуваного, підкреслюються його перемоги, людські гідності. Це дає відчуття гордості і преклоніння перед героями-українцями.

Якщо врахувати, що ефективність розв'язання задач національно-патріотичного виховання майбутніх вчителів суттєво залежить від того, чи є навчально-виховне середовище університету тим широким культурно-освітнім і культурно-моральним простором, де панують гуманістично-моральні цінності [12], то стає зрозумілим, наскільки важливим є питання виховання особистості – майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Узагальнюючи, слід зазначити, що актуальність та недостатня розробленість проблеми дослідження, її теоретична і практична значущість визначають необхідність розробки педагогічних умов вивчення парадного портрета як засобу національно-патріотичного виховання майбутнього вчителя образотворчого мистецтва.

Список використаних джерел

1. *Александрович В.* Українське мистецтво другої половини XVIII ст. / В. Александрович // Історія в школах України. – 2005. – № 1 – С.31-35.
2. *Бучинський С.Л.* Основы грамоты по изобразительному искусству. Учебно – методическое пособие. – К.: Радянська школа, 1981. – 160 с.
3. Історія Української культури у п'яти томах т. 3 Українська культура другої половини XVII – XVIII століть /А. Степанович, Й. Борисенко, Т. Виврот та інші. – К.: «Наукова думка», 2003.- 1124с.- С.906- 908.
4. *Кардашов В.М.* Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва: навч. посіб. для студ. вищ. навч. Закладів / В.М. Кардашов . – К.: Видавничий Дім «Слово», 2007. 296с.
5. *Ничкало С.А.* Мистецтвознавство: короткий тлумачний словник / С.А. Ничкало. – К.: Либідь; 1999. – С.141. – укр. і рос мовами.
6. Парадний портрет Матеріал з Вікіпедії — вільної енциклопедії. [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%82%D1%80%D0%B5%D1%82
7. *Параєва С.* Місце патріотичного виховання у процесі фахової підготовки студентів ВНЗ І-ІІ рівня акредитації на Сході України / С. Параєва // Український педагогічний журнал №4. – 2016. – с.26-29.

8. Рубля Т.Є. Образотворче мистецтво: 6 кл.: підруч. Для загальноосвіт. навч. закл./Т.Є. Рубля, С.І. Федун. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 192.: іл.
9. Стьопіна О. Патріотичне виховання : теорія і практика / О. Стьопіна // Шкільний світ. – 2007. – №42(410). – с.6-8.
10. Суховарова-Жорнова О. Типологічна характеристика історичних портретів XVII-XVIII ст. [Електронний ресурс] / О. Суховарова-Жорнова. - Режим доступу: <http://www.history.org.ua/JournALL/sid/11/2/14.pdf>
11. Хомич Л. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів в умовах зміни цінностей суспільства / Л.О. Хомич // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського : збірник наукових праць / За ред. В.Д. Будака, О.М. Пехоти. – Випуск 1.30. – Миколаїв : МДУ імені В.О. Сухомлинського, 2010. – 248 с. – (Серія «Педагогічні науки»).
12. Черендік Д., Національно-патріотичне виховання молоді і сучасність / Д. Черендік, Ю. Журавльов, Ю. Зайончковський // Новий колегіум, – 2011. – №3. – с.3-9.

Анастасія Омельченко

ДУХОВНЕ САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ОСОБИТОСТІ СТУДЕНТА В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Трансформаційні процеси, що відбуваються у вищій освіті України спрямовані, насамперед, на формування професійної компетентності майбутнього фахівця, його духовне самовдосконалення, розвиток ерудиції, творчого мислення і культури. Процес становлення фахівця як Людини, Особистості, Громадянина і Професіонала надзвичайно складний і суперечливий, проте від його результативності залежить розвиток суспільства і держави. У зв'язку з цим на перший план виходить проблема саморозвитку студента, його можливості у складному сучасному інформаційному середовищі буття знайти своє місце, своє призначення, стати високопрофесійним фахівцем. Реалізація цих завдань залежить від специфіки і дієвості самоосвіти й самовиховання студента, які в цілісній єдності визначають шлях його самовдосконалення в процесі здобуття вищої освіти.

Аналіз наукових праць показує, що дана проблема досліджувалася такими вченими як Г. Авдіянець, І. Бех, Н. Бітянова, О. Борденюк, В. Гриньова, О. Дубасенюк, О. Єрахторіна, Ю. Лобейко, Л. Маркелов, Л. Мітіна, О. Пехота, І. Сіданич, Р. Скульський, В. Тертична, П. Харченко, В. Хомич, Г. Цветкова, Т. Шестакова та ін..

Самовдосконалення розглядається вченими-дослідниками як процес підвищення професійної і загальної культури педагога (О. Борденюк, Р. Скульський), забезпечення високих результатів професійної діяльності (О. Пехота), духовне і професійне збагачення особистості (В. Хомич), максимальне розкриття професійного і особистісного потенціалу педагога (Л. Маркелов, В. Хомич). Учені В. Гриньова, Ю. Лобейко, Л. Мітіна, П. Харченко вважають, що професійне самовдосконалення особистості є «більш широким і глибоким ніж процес формування професійно значущих якостей чи підвищення професійної майстерності» [5, с. 12].